

УДК 378:785

Куришев Є.В.,

доцент кафедри інструментально-виконавської майстерності
Інституту мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка,
кандидат педагогічних наук, доцент

КИЇВСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ КОНКУРС МОЛОДИХ ПІАНІСТІВ ПАМ'ЯТІ ВОЛОДИМИРА ГОРОВИЦЯ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ЦИВІЛІЗАЦІЙНИЙ ВИМІР

У статті аналізуються мистецьке значення та основні результати проведення всесвітньо відомого Міжнародного конкурсу молодих піаністів пам'яті видатного київського піаніста-віртуоза Володимира Горовиця протягом його двадцятирічної історії. Автор підкреслює важливість цього художнього явища у культурно-мистецькому житті Києва та України. Масштабний арт-проект розглядається з позицій європейського цивілізаційного виміру.

Ключові слова: Володимир Горовиць, міжнародний конкурс, фортепіанне мистецтво, музичне виконавство, творча особистість, виконавська майстерність, європейський цивілізаційний вимір.

Музичні конкурси як мистецько-культурний феномен — невід'ємне явище сучасного музичного життя України і світу. Особливого розмаху конкурсний рух набув протягом XX — початку XXI ст. Конкурсні музичні змагання в Україні фактично відображують основні творчі позиції конкурсних форумів Європи. Конкурсні умови, структура виконавської програми, що пропонується учасникам змагань, склад журі, система стимулів і винагород, фінансові засади, організаційне забезпечення, менеджмент після-конкурсного моніторингу творчої діяльності переможців (лауреатів) в українському варіанті мало відрізняються від загальноєвропейських канонів.

Мета статті — розглянути феномен Міжнародного конкурсу пам'яті Володимира Горовиця (*International competition for young pianists in memory of Vladimir Horowitz*) саме у європейському культурно-естетичному ракурсі. Завдання публікації — проаналізувати позитивні наслідки проведення конкурсу в Києві, його основні надбання, проблемні аспекти, показати його велике значення саме в утвердженні європейського цивілізаційного вибору України.

У цьому році Конкурсу пам'яті Володимира Горовиця виповнюється двадцять років. За цей час на конкурсних змаганнях виступили піаністи з усіх «фортепіанних» країн світу! Ми почули гру представників багатьох фортепіанних шкіл, талановиту музичну молодь, яка вже одержала визнання на інших фортепіанних форумах, та зовсім юних піаністів, що вперше з'явилися на уславленій сцені Національної філармонії України і для котрих вона стала щасливим творчим дебютом у світі. Багато хто з них потім виступав у Києві вже як гастролуючий концертант. Та всіх їх об'єднує творча співпраця саме під час київських фортепіанних змагань.

Дев'ять київських конкурсів — ціла епоха у фортепіанному світі України. Ніколи раніше ми не чули у залі на Європейській площі таку кількість нових обдарованих музикантів. Саме символічність цього єднання — Європейської площі та європейського вибору України — дозволяє розглянути цей музичний проект у контексті європейського та світового музичного процесу.

Міжнародному визнанню конкурсу сприяли перш за все репертуарні умови, розроблені Оргкомітетом. Три конкурсних тури — важке випробування для учасників. Але саме такий обсяг виконуваного фортепіанного репертуару дозволяє «діагностувати» здатність молодого піаніста вести самостійну концертно-виконавську діяльність.

Структура конкурсного репертуару дозволяє розподілити його на дві частини: сольну та ансамблеву (виконання концертів для фортепіано з оркестром на третьому, завершальному, турі). Таким чином, учасник конкурсу повинен представити фактично програму сольного концерту та концерту із симфонічним оркестром. Виконання такої кількості складних фортепіанних творів потребує, окрім віртуозного володіння інструментом, неабиякої сценічної витримки, здатності одночасно «тримати в руках» величезну фортепіанну літературу, виконувати твори різних стилістичних напрямків та епох. Але головне завдання — продемонструвати саме свою оригінальну інтерпретацію всіх цих фортепіанних шедеврів на сцені під час конкурсних виступів, свої артистичні та професійні якості¹.

Сольна частина програми включає в себе поліфонічні твори, віртуозні етюди, твори класичної сонатної форми, значний обсяг романтичної музики, твір з репертуару Володимира Горовиця, україн-

¹ IX Міжнародний конкурс молодих піаністів пам'яті Володимира Горовиця. — К., 2012. — С. 50–77.

ську фортепіанну музику, твір композитора країни, яку представляє піаніст. Але, разом із тим, сольна програма конкурсу надає учаснику свободу конкретного вибору репертуару із величезної світової фортепіанної літератури. Таким чином у піаніста залишається можливість продемонструвати і свої власні репертуарні уподобання та естетичні смаки.

Для багатьох учасників конкурсу «каменем спотикання» залишається виконання однієї із хрестоматійних прелюдій та фуг Й.С. Баха з його геніального циклу «Добре темперованийий клавір». Поєднати (чи протиставити) традицію та нове бачення твору — складне інтерпретаційне завдання для виконавця. Світовий досвід виконання цих фортепіанних шедеврів надає широкий спектр новацій та стилів інтерпретації. Аналіз виконання прелюдій та фуг конкурсантами дозволяє зробити висновок, що майже всі учасники віддають перевагу традиційному тлумаченню цих поліфонічних творів, підкреслюючи їх віртуозність, образну глибину, вишуканість багатоголосся. Вже на цьому етапі виконання програми Першого туру (як правило, з цього твору піаніст починає свій виступ на сцені Національної філармонії) яскраво проявляється індивідуальне туше піаніста, його особисте, творче відношення до фортепіанного звуку.

Виконання класичної сонати (Людвіга ван Бетховена, Вольфганга Амадея Моцарта) — своєрідний конкурсний іспит для піаніста. Великий та складний твір вимагає не лише віртуозності, високого рівня виконавської культури, але і сценічної витримки, артистичного відчуття цілісності форми. Соната (*sonata*, від італ. *sonare* — звучати) — один з основних жанрів сольної чи камерно-ансамблевої інструментальної європейської музики². Сонати Моцарта та Бетховена відносяться до блискучих вершин сонатного жанру. Програми деяких сучасних фортепіанних конкурсів не передбачають виконання цих складних творів. Однак найбільш авторитетні міжнародні музичні змагання Європи обов'язково включають їх до своїх програм. Учасники Конкурсу пам'яті Володимира Горовиця нерідко виконують найбільш складні сонати (наприклад, Бетховена: № 14 — «Місячна», 21 — «Аврора», 23 — «Апассіоната», 28, 29, 31, 32). Саме виконання сонати у першому турі нерідко і вирішує подальшу долю конкурсанта.

² Валькова В.Б. Соната / В.Б. Валькова // Музыкальная энциклопедия. — М. : Советская энциклопедия, 1981. — Т. 5. — С. 193–194.

Виконання віртуозних етюдів Фридерика Шопена, Ференца Ліста, Сергія Рахманінова — показник технічних можливостей піаніста. Ці п'єси роками шліфуються виконавцями, потребують багаторазового «обігравання» на сцені, постійного вдосконалення. Та, разом із цим, це, мабуть, найбільш ефектна частина програми конкурсу, яка сприймається публікою як своєрідний тест на технічну досконалість. Вдалі, віртуозні виконання етюдів завжди викликають бурхливі оплески слухачів! Можливо, саме у виконанні етюдів найбільш яскраво і виявляється змагально-спортивна сутність конкурсів. Зміст відомого олімпійського девізу, в якому присутнє слово «швидше» цілком підходить і до цієї частини музичних конкурсів. Іноді у музично-критичних публікаціях звучать навіть і слова «атлетичне виконання», які відображують, мабуть, масштаб звучання та віртуозності піаніста. Серед виступів учасників останнього, IX Конкурсу (2012 р.) запам'яталось чудове виконання Етюду Шопена № 23 ля мінор київською піаністкою Катериною Хомяковою (клас викладача Київської середньої спеціальної музичної школи імені М.В. Лисенка Лариси Михайлівни Вакаріної).

Фортепіанні п'єси другого туру дають учаснику можливість у повному обсязі розкрити своє артистичне обдарування. Розмаїття стилів, індивідуальний художній погляд на виконувані твори, творчі інтерпретації відомих (чи не дуже відомих) фортепіанних шедеврів створюють атмосферу справжнього свята європейської музики. Особлива увага — твору із величезного репертуару самого Володимира Горовиця, легендарна віртуозність якого і досі вражає слухачів його фортепіанних концертів (записи яких, на щастя, залишилися у значній кількості). У цій номінації неперевершеним залишається виконання на III Конкурсі пам'яті В. Горовиця його Варіацій на теми з опери Ж. Бізе «Кармен» талановитим київським піаністом Олекієм Гринюком (1999 р., клас професорів Національної музичної академії України імені П.І. Чайковського Валерія Козлова та Наталії Грідневої). Публіка Колонного залу імені М.В. Лисенка Національної філармонії України, де проходив конкурс, зустріла це виконання овацією, а журі конкурсу беззаперечно віддало йому Першу премію. Випускник КССМШ імені М.В. Лисенка та НМАУ імені П.І. Чайковського (Київ) Олексій Гринюк зараз живе та працює у Лондоні (Велика Британія) і гастролює у Європі та в усьому світі. Його концертні виступи у Києві завжди викликають великий

інтерес публіки та супроводжуються аншлагами у залі філармонії. Блискучий віртуоз, видатний інтерпретатор зараз займає помітне місце у європейському фортепіанному світі. Кожний його виступ — справжня художня подія у мистецькому житті столиці. Один із таких незабутніх виступів відбувся у Великому залі Київської консерваторії (НМАУ імені П.І. Чайковського) під час презентації нового рояля всесвітньо відомої фірми «Стейнвей». Після виконання Концерту для фортепіано з оркестром піаніст геніально заграє «на біс» Мазурку Шопена. Музична преса навіть всерйоз обговорювала питання: а чи не з'явився у Європі новий Володимир Горовиць?

Третій тур — виконання Концертів для фортепіано з оркестром — справжній апофеоз європейського фортепіанного мистецтва! Розкішні твори фактично виключно відомих європейських авторів кілька днів звучать у стінах Національної філармонії. Інтерпретація цих грандіозних творів — величезне творче завдання для всіх учасників. Проблема досягнення бездоганного ансамблю з оркестром — окреме питання для виконавця. Саме це — один із основних критеріїв журі при оцінці виступу піаніста. Безумовно, виконання Концерту у відповідності із європейськими стандартами — вже велике досягнення музиканта. Але, все ж, «вищий пілотаж» — це власна, оригінальна трактовка твору, свій творчий погляд на музику, інтерпретаційне художнє відкриття нових рис у відомому шедеврї композитора. На це здатний далеко не кожний учасник конкурсу. І саме тому перші премії журі віддає саме таким виконавцям. Серед них чимало представників України і багатьох європейських країн: Олексій Ємцов, Артем Ляхович, Олексій Колтаков, Олена Іваненко, Олександр Гаврилюк, Олександр Гринюк, Денис Прощаєв, В'ячеслав Зубков, Вадим Холоденко, Марія Ким, Діна Писаренко, Марія Калугіна, Артем Ясинський, Роман Лопатинський, Катерина Хомякова, Тетяна Шафран, Павло Качнов (Україна), Шай Коен (Ізраїль), Огюстен Вожеле, Анна Баррере (Франція), Павло Єлецький (Білорусь), Міхал Шимановський (Польща), Кетеван Чхартішвілі (Грузія). Треба також констатувати, що звання лауреатів конкурсу за минуле конкурсне двадцятиріччя одержали також молоді обдаровані піаністи з Китаю, Японії, США та Росії.

Все це сузір'я талановитих музикантів — справжнє художнє відкриття Конкурсу пам'яті Володимира Горовиця, який став од-

ним із найбільш видатних явищ у культурно-мистецькому житті України. Він одержав повне і абсолютне європейське і світове професійне визнання: Конкурс пам'яті Володимира Горовиця прийнятий у Європейську асоціацію міжнародних молодіжних конкурсів та у Всесвітню Федерацію міжнародних конкурсів, які мають дуже високі професійні та творчі вимоги до своїх членів³. Конкурс став одним із яскравих свідчень саме європейського виміру культурно-художнього життя України.

Дуже важливо, що почесні дипломи та лауреатські звання учасників конкурсу мають ще і вагоме фінансове «підкріплення»: наприклад, до Першої премії у старшій групі на IX Конкурсі додавались ще й 20 000 доларів США. Менші фінансові винагороди одержали і всі інші переможці Конкурсу.

Але, мабуть, ще важливішою є післяконкурсна підтримка молодих музикантів. Актуальним аспектом роботи оргкомітету конкурсу є організація гастрольної діяльності лауреатів змагань. Виступи обдарованих піаністів у всьому світі і, перш за все, у європейських країнах — неоціненна концертна практика і можливість приєднатися до світового музично-артистичного життя⁴. Це дуже важливий фактор у творчому зростанні піаністів. У період між конкурсами переможці виступають у відомих концертних залах Америки, Азії та, у першу чергу, Європи. Функцією конкурсу, таким чином, є не тільки виявлення талановитих піаністів, але і їх «впровадження» у світове концертно-артистичне життя, їх включення у європейський «Табель про ранги».

Київський форум високого фортепіанного мистецтва дозволяє не лише насолоджуватись блискучими виконавськими досягненнями. Прес-конференції, обговорення сучасного стану європейського виконавського мистецтва та фортепіанного інструментарію, значення конкурсів у професійному зростанні музиканта — важлива складова конкурсного життя.

Сучасний рівень виконавського мистецтва передбачає використання в умовах європейських конкурсів XXI ст. роялів кращих сві-

³ IX Міжнародний конкурс молодих піаністів пам'яті Володимира Горовиця. — К., 2012. — С. 9–10.

⁴ *Курышев Е.В.* Фортепианное искусство в современном мире: ракурс Международного конкурса пианистов памяти Владимира Горовица / Е.В. Курышев // *Дослідження. Довід. Спогади.* — К., 2014. — Вип. 10. — С. 81–82.

тових фірм. На IX Конкурсі пам'яті В. Горовиця учасникам було запропоновано (на сцені Колонного залу імені М.В. Лисенка) на вибір роялі трьох відомих світових фірм: «Бехштейн», «Ямаха», «Стейнвей». Це дозволило учасникам максимально виявити свій творчий потенціал, а також продемонструвати піаністичні можливості інструментів різних виробників.

Слухачька аудиторія конкурсу не обмежується присутністю в залі київської публіки. Сучасні інформаційні технології дозволяють пряму трансляцію виступів молодих музикантів в Інтернеті, що вже зробило гру талановитих піаністів доступною слухачам Європи та світу. Це дозволяє артистичній молоді бути «в курсі» всіх останніх творчих досягнень, що дуже важливо для власного професійного зростання, формування творчої особистості піаніста та є стимулом вдосконалення його фортепіанної майстерності.

Конкурс дозволив здійснити у Києві ще кілька яскравих мистецьких проєктів. Це Міжнародний фестиваль «Київські літні музичні вечори», який регулярно проводиться у Маріїнському парку столиці та у Національній філармонії України. Як відомо, музичування на пленері має у Києві давню традицію і створює неповторну, чудову атмосферу музичного свята.

Другий мистецький проєкт — це літня Музична академія, заняття якої проводяться у приміщеннях Київського інституту музики імені Р.М. Глієра. Під час проведення майстер-класів юні музиканти мають можливість працювати під керівництвом провідних європейських та українських викладачів та відомих виконавців.

Прекрасний Міжнародний музичний фестиваль «Віртуози планети» дає слухачам Національної опери України та Колонного залу імені М.В. Лисенка рідкісну можливість почути одразу багатьох талановитих молодих музикантів — виключно лауреатів тільки перших премій відомих міжнародних конкурсів⁵. Такі фестивалі асоціюються із відомими європейськими форумами класичного музичного мистецтва, які є вже традиційними для багатьох країн Європи.

⁵ *Куришев Є.В.* Міжнародний конкурс піаністів пам'яті Володимира Горовиця у культурно-мистецькому просторі України / Є.В. Куришев // Професійна мистецька освіта і художня культура: виклики XXI століття : матер. міжнарод. наук.-практ. конф. — К., 2014. — С. 290–297.

Наступний Конкурс пам'яті В. Горовиця планується провести у Києві у 2016 році (Горовиць-дебют, молодша та середня групи).

Київський міжнародний конкурс молодих піаністів пам'яті Володимира Горовиця за двадцять років свого існування став одним із видатних мистецьких явищ, які символізують і підтверджують справжнє входження України у європейський культурно-мистецький простір.

Курьшев Е.В.

**КИЕВСКИЙ МЕЖДУНАРОДНЫЙ КОНКУРС
МОЛОДЫХ ПИАНИСТОВ ПАМЯТИ ВЛАДИМИРА ГОРОВИЦА:
ЕВРОПЕЙСКОЕ ЦИВИЛИЗАЦИОННОЕ ИЗМЕРЕНИЕ**

В статье анализируются творческое значение и основные результаты проведения всемирно известного Международного конкурса молодых пианистов памяти выдающегося киевского пианиста-виртуоза Владимира Горовица на протяжении его двадцатилетней истории. Автор подчеркивает важность этого художественного явления в культурной жизни Киева и Украины. Масштабный арт-проект рассматривается с позиций европейского цивилизационного измерения.

Ключевые слова: Владимир Горовиц, международный конкурс, фортепианное искусство, музыкальное исполнительство, творческая личность, исполнительское мастерство, европейское цивилизационное измерение.

Kuryshch E.

**KYIV INTERNATIONAL COMPETITION FOR YOUNG PIANISTS
IN MEMORY OF VOLODYMYR HOROWITZ:
EUROPEAN CIVILIZATIONAL DIMENSION**

The article analyzes importance and results of the Kyiv International Competition for Young Pianists in Memory of Volodymyr Horowitz during its twenty-year history. The author emphasizes the importance of this remarkable phenomenon in the cultural life of Kyiv and Ukraine. The great art project is examined from the perspective of European civilization dimension.

Key words: Volodymyr Horowitz, international competition, piano art, music performance, creative personality, performance art, European civilizational dimension.